

KUNST 29. NOVEMBER 2017

KADRI KARRO

Kuhu me teel oleme Pildikesi New Yorgi Performalt

LOE VÄRSKET
EKSPRESSI
KAANEST
KAANENI

22 KOMMENTEERI

Eesti kunstnike osalemine kunstibiennaalil Performa New Yorgis viis Kadri Karro kirikusse, SoHosse... ja sauna.

EESTI OSALEMINE PERFORMAL

Kadri Karro

- 1. kuni 19. novembrini väldanud Performa toimus tänavu 7. korda.
- 2004. aastal kunstiajaloolase ja kuraatori RoseLee Goldbergiga asutatud Performa on New Yorgi esimene ainult *performance*'ile keskendunud biennaal ning suurim mittekommertslik kaasaegse kunsti üritus Ameerika Ühendriikides.

- Performa kuraatorid valisid Eesti kunstnikest biennaalile Flo Kasearu, Kris Lemsalu ja Anu Vahtra (pildil).
- „Eesti avatud paviljoni“ peakorraldajad olid Esa Nickle ja Maaike Gouwenberg Performast koostöös eesti kuraatori ja produtsendi Evelyn Raudsepaga. Paviljoni kaaskorraldaja oli Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus.
- Performal osales tänavu 35 kunstnikku üheksast riigist, sündmused toimusid 35 paigas üle linna ja biennaali sündmusi külastas üle 50 000 inimese.
- Lisainfo <http://17.performa-arts.org/>.

„*We're all going, going, going, but where are we going?*“

Philly Abe

1.

Kunagises Püha Apostel Toomase kirikus Harlemi linna New Yorgis valitseb novembri teise laupäeva õhtul ootu ja endisele jumalakojaale omaselt pisut pühalik meeleolu. Üle saja aasta vanuses sammastega ruumis, kus kunagi käis jumalateenistusel tuntud USA laulja Harry Belafonte perega ja kus ristiti NBA staarkorvpallur Kareem Abdul-Jamar, seisab ühe seina ääres kirevate tekkidega kaetud voodi, voodil on punase teki all mees, voodi peatsis punaseks värvitud suu ja põskedega lenduriprille kandev naine, kõrvadeks helerohelised flamingolilled.

Pealtvaatajad kogunevad aegamisi, joovad punši ja teed (veel nädala eest 20kraadist soojust pakkunud New Yorgis on etenduse õhtul vaid paar kraadi üle nulli), ajavad vaikselt juttu, pildistavad veidrat kooslust, ootavad. Taban voodi peatsis liikumatult seisva naise korraks naeratamast – tema punaste huulte vahelt paistavad mustaks värvitud hambad. Hetkeks on kõhe. Varsti kostab muusika ja voodi asub kahelt

naine voodi peatsis asuva ajami abil liigutab.

Naine on Eesti kunstnik **Kris Lemsalu** ja mees New Yorgi muusik ja kunstnik **Kyp Malone**. Lemsalu kaubamärgiks saanud imetabaseid kostüüme, keraamikat, muusikat ja videot hõlmav ligi tunniajane etteaste New Yorgi *performance*-kunsti biennaalil Performa kannab nime „Going, going“.

„GOING, GOING“: Kris Lemsalu ja Kyp Malone'i etteaste Harlemi kirikus New Yorgis.

Foto: Paula Court

Kuhu see muusikast ja kirikuseinale projitseeritavatest piltidest saadetud omapärane karavan siis teel on? Kui ETV saate „Pealtnägija“ Performa-kajastuses oli juttu kirikus lendavast voodist, siis sõna otseses mõttes see voodi õhku siiski ei tõuse. Abstraktne ihalus lendu tõusta, soov mingi parema paiga järele, mis kusagil ehk eksisteerib, on aga ruumis kohal küll. Vahest sõnastabki selle inimesele nii igiomase unelma kõige paremini etenduse lõpuosas video – vahendusel sõna saav **Philly Abe**, New Yorgi kunstnik ja näitlejanna, kellega Lemsalu tutvus ja sõbrunes tänavu suvel

places that don't even exist!" (e. k Me kõik läheme, läheme, läheme. Kas me läheme kohtadesse, mida me teame? Kas me läheme kohtadesse, mida pole olemaski?)

2.

Kris Lemsalu ja Kyp
Performance'i lõpuosas sai video
sõna New Yorgi kunstnik ja
Philly Abe, kes kandis ette ühe
se.

Foto: Paula Court

Performance on tänapäeva kaubastunud kunstimaailmas üks eksklusiivsemaid meediume. Seda on võimalik tõeliselt kogeda vaid kohapeal viibides, ei hilisem foto- ega videodokumentatsioon suuda edasi anda atmosfääri, mis tekib esitajate ja pealtvaatajate vahelises ruumis etteaste ajal. „Ma loodan, et kogu see *performance* suutis tekitada inimestes mingi iluhetke,“ üt Kris paar päeva hiljem, kui ühes East Village'i baaris hetkeks maha istume. : küll – hapruse-, kaduvuse- ja iluhetke kuulen Krisilt, et Philly Abe, kes kandis etenduses ette enda luuletuse, on nii raskelt haige, et ei saanud ise Harlemisse kohale tulla, süveneb see elu hapruse tugev kohalolek veelgi. Meenub aastate eest Ene-

Liis Semperiga tehtud intervjuu, milles ta mulle ütles: „Kõik, mis on kirgas ja ilus, läheb niikuinii vältimatult mööda ja ainus, mis sulle jääb, on lootus, et tekivad uued kirkad ja ilusad hetked.“ Nii ongi. „Ma töötan pool aastat selleks, et tekitada seda tunnet. Ja seda tunnet ei ole vaja tõlkida, sest siis ta laguneks laiali. Kui ma võtaks kogu töö uuesti vaikselt mutritest lahti... Ma ei näe sellel mõtet.“

Räägime Krisiga hoopis saksa leiutajast Gustav Mesmerist (1903–1994), kes veetis üle 30 aasta oma elust vaimuhaiglates ja kelle suurim soov oli ehitada lennumasin. Tema töödega

Siiski tundub, et kõige inspireerivam on Krisi jaoks ikkagi elu ise, millest ta svammina 24 tundi ööpäevas ainekendasse imeb. „Kui sa oled piisavalt sensitiivne inimene ja vaatad natuke enda ümber ringi, siis saad aru, et ega me ei ole paremuse poole liikumas. Ja nii ongi minu arvates ainus tõeliselt mõttekas asi olla koos sõpradega ja teha asju koos sõprade ja perega. Genereerida nii palju head energiat, kui vähegi võimalik on. Ma ei näe hetkel mingitel muudel asjadel erilist mõtet,“ räägib Kris. Kuskilt turgatab, et tema eelmise, oktoobris Londonis toimunud *performance*'i nimi oli „In Heaven Everything Is Fine“.

3.

„New York on ennast sulgenud noorte ja hädasolijate ees on ju olemas ka teisi linnu. No ma ei tea – Detroit, Poughkeepsie, Newark. Te peate leidma uue koha, sest New York City on teilt ära võetud. See on endiselt suurepärane aga ta on ennast sulgenud vaeste ja loomingukseliseks seltskonnaks ees. Nii et minu nõuanne on: leidke uus linn. vastas 2010. aastal muusik, kunstnik ja luuletaja **Patti Smith** Cooper Unionis esinedes publiku seast tulnud küsimusele, kas noortel kunstnikel on endiselt võimalik New Yorki tulla ja alustada oma elu seal, nagu Smith ise alustas 1960ndatel. Selle temaatikaga tegeles teine eesti kunstnik, kelle etteastet mul New Yorgi kiirvisiidi ajal oli võimalik kogeda.

KOHTUMINE KUNSTITEOSEGA: Lemsalu „lennumasina“ keraamilised käed kohtuvad publikuga.

Foto: Piibe Kolka

Anu Vahtra viis Performa publiku kuuel korral jalgsituurile mööda SoHo tänavaid. Seal, kus kunagi olid loomeinimeste studiod ja kohaspetsiifiliste teostega tuntuks saanud New Yorgi kunstnik Gordon Matta-Clark (1943–1978) pidas 70ndatel restorani FOOD, on nüüd peamiselt kallite brändide poed ja tühjalt seisvad äripinnad. „Retail space available“ kajab tänavatel tiirutades nagu mantra. „Tegelikult lugeda juba ühest 1975. aasta artiklist, et SoHo ei ole enam endine, et siia kolivad *uptown*’i valgekraed ja asi hakkab vaikselt muutuma. Ja see oli aastal 75...“ räägib Anu pärast huvitavat ringkäiku. „See praegune olukord, kus on massiliselt tühje äripindu, on tegelikult üle New Yorgi, aga kõige tihedamalt just siin piirkonnas.“

SOHO TEEJUHT: Anu Vahtrast sai Performa ajal giid endale võõras linnas.

Foto: Piibe Kolka

Olen just eelmisel päeval jalutanud oma New Yorgis elava tuttava Muratiga mööda Chelsea galeriisid ja saanud iga järgmise tänavanurga peal talt uue kinnisvaraportaali uudisnuppu meenutava info: „Vaata seda maja seal, sea enne see ja see galerii, see müüdi nüüd sellele ja sellele, kolis sinna ja sinna, sest seal on natuke odavam kui siin ja vaat see maja siin müüdi 240 miljoni dollari eest...“ N Yorgis on vist iga inimene, kes siia natukenegi kauemaks pidama jääb, kinnisvarateemadega väga hästi kursis või vähemasti teel sinnapoole. Nii et Anu Vahtra tabab oma teosega kahtlemata suurlinna biiti. „Siin on väga suur äriartikkel ka õhuõigused. Hiljuti müüs näiteks legendaarne võileivakoht Katz's Delicatessen oma õhuõigused koos kahe kõrvalasuva kinnistuga 17 miljoni dollari eest maha,“ räägib Anu. Filmiga „Kui Harry kohtas Sallyt“ kultuurilukku talletunud deli kõrvale kerkib nüüd 11korruselise elumaja. „Kui linnapildis üleüldse hakkab silma mõni madal hoone, siis on teada, et nad istuvad miljonite otsas...“ Uurin Anult, kas ta ise tahaks New Yorgis elada. „Ei. Kui on võimalus veeta siin aega, näiteks residentuuri formaadis või muudes olukordades, siis küll. Aga see, kuidas lihtsalt ellujäämise nimel tuleb kogu

4.

Energiat suurlinnas kulub. Kui kuulen oma New Yorgis viibimise teisel päeval, et East Village'is tegutseb legendaarne vene saun, mille ukсед on olnud avatud aastast 1892 ja kus vanasti gangsterid eesruumis viina jõid, on selge, et seda vaimu ja keha kosutavat imet tuleb eesti kunstnike *performance*'itele lisaks kaema minna. Puhtas kehas puhas vaim.

Pesuasutus nimega Russian and Turkish Baths ei peta ootusi ja on isegi eestlase jaoks kuum. Rahvast on palju, viheldakse päris vihtadega ja jahtutakse pisikeses basseinis. Vihtlemis- ja massaažiteenust osutab turske päevitunud mees, kelle nimi läheb mul veesulinas kaotsi. Mehel on must rätik turbanilaadselt ümber pea seotud, must ürp üll ja ta rää teab Eestit küll ja on seal nooruspõlves isegi käinud, ses spordipoiss. Mind kutsub ta igatahes reipal ja vastuvaid. mittedesallival toonil Jekateriinaks.

Sauna fuajee seinal ripub endise Soome presidendi Martti Ahtisaari mustvalge kenasti raamitud foto allkirjaga „Martti Ahtisaari (Former President of Finland) Member of the Russian Baths Since 1977“. Minu kõrvallauas istuvad kunded räägivad vene keelt ja lubavad lahkudes baarileti taga seisvale prouale, et tulevad peagi jälle. Joon ühe Ameerika keskmise pudeliõlle standardi kohta hiiglasliku Oboloni ja asutan ka peagi teele, eeskujuliku *jetlag*'i küüsis vaevlevale inimesele kohaselt tuleb niikuinii juba paari tunni pärast üles tõusta. *Going, going.*

Ajakirjaniku reisikulud kattis Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus.